

De balans hersteld

Het ecologische hart centraal in een dichtbevolkt land

Om Nederland een fijn en veilig land te maken voor mensen én andere levende wezens is een drastische herschikking van het landgebruik nodig. Grotere, goed verbonden natuurgebieden vormen de kern van de Ecologische Hartstructuur die Esther Blom, directeur van ARK Rewilding Nederland, voor zich ziet.

Het is 2040. Ik loop met mijn kleindochter van bijna vier over een vlonderpad door dit schitterende moerasveengebied in het Groene Hart. Hier vlakbij ben ik opgegroeid. Sinds een jaar ben ik met pensioen, blij dat ik nu meer tijd heb voor dit soort uitjes. Het is een zonnige dag. We lopen stevig door en genieten vanuit de kijkhut van een boterham met zicht op een stuk ondiep water. Het geluid van een roerdomp rolt bassend over het water. We zien een slobeend. “Heeft ‘ie tussen de deur gezeten met zijn snavel?”, giechelt m’n kleindochter.

Vijftien jaar geleden was hier nog weiland: een groot deel van het veenweidegebied bestond uit een monocultuur van vet bemest raagrass. Kleine stukjes werden beheerd als ‘boerenatuur’. Daarmee bleek de grutto, onze nationale vogel, niet te redden. Voor het agrarische landgebruik werden de waterstanden te laag gehouden. Het turbogras groeide te dicht om bloemen en kruiden een kans te geven. Insecten, het kostbare voer voor de jonge grutto's, waren er dan ook amper nog te vinden.

Ongelofelijk hoe snel de natuur zich hier herstelde toen de waterstanden werden verhoogd. De nieuwe moerasvenen miegelen van de vogels en de insecten. De boerenburen van deze flinke natuurgebieden profiteren van de hoge waterstanden. Ze benutten het water voor gewassen zoals olifantsgras, hét nieuwe

bouwmateriaal. Daarnaast verdienen ze goed aan de ecosysteemdiensten die ze leveren met koolstofvastlegging en verbetering van de waterkwaliteit. Ook de vele bezoekers dragen bij aan deze natuur-economie: mijn kleindochter en ik zijn niet de enigen die van het herstelde landschap komen genieten.

De grote herinrichting

Wat zette deze grote omslag in landgebruik in gang?

De kosten van het constante wegpompen van het water uit het veenweidegebied liepen de spuigaten uit. De methaanuitstoot door het verbrandende veen was een onverdraaglijke vier procent van onze totaaluitstoot van broeikasgassen. Ook in de rest van Nederland bleef de biodiversiteit achteruit hollen, ondanks intensief en kostbaar beheer van natuurgebieden. Plaggen, maaien, snoeien, steenmeel storten met een helikopter...het hielp allemaal niet. De afgesproken doelen om een natuurnetwerk te vormen werden bij lange na niet gehaald. De consequenties van het inrichten van een groot deel van ons landschap voor (voedsel voor) vee werden meer en meer gevoeld.

Jongeren, omringd door een desolate leegte - de prijs van hyper-intensieve landbouw-, zagen dat het anders moest om nog een toekomst te hebben. Die volgende generatie, daar bleken we het van te moeten hebben in 2025. Dáár zat het besef dat doormodderen geen optie meer was. Niet langer korte-termijnkeuzes leidend laten zijn en ook niet wanhopig streven naar het herstellen van het oude boeren-natuurlandschap.

De jongerengroepen van politieke partijen van heel verschillende politieke kleuren verenigden zich en vonden breed draagvlak voor een nieuwe (in)richting van Nederland. Zij snapten dat natuur niet links of rechts is, maar voor iedereen.

Ferm en stoer wisten ze gezamenlijk een aantal heldere beleidsdoelen op te schrijven. Dat zag er ongeveer zo uit:

- 1 We kiezen voor sterke kernen van wilde natuurgebieden: het ecologische hart.
- 2 We omringen het hart met brede zones met multifunctioneel, natuurvriendelijk landgebruik.
- 3 Er blijft plek voor intensieve, hoogproductieve (maar duurzame en gezonde) landbouw.

Voor het ecologische hart en de zones daaromheen werd in 2030 dertig procent van het land gebruikt, uitgroeiend naar vijftig procent in 2040. Zo ontstond de *Ecologische Hartstructuur* (EHS 2.0) waar álle bewoners van Nederland van profiteren, ook de wilde planten en dieren. Niet omdat het 'moest van Brussel', maar omdat Nederlanders de natuur weer in hun hart sloten.

Uit welbegrepen eigenbelang.

Moedige keuzes

Beste lezer, ik hoor je denken: hoe gaan we dat doen? We leven hier in mensenland. Absoluut!

Ons betoog voor méér natuur is geen pleidooi voor minder ruimte voor mensen, integendeel. Voldoende bereikbare natuur om steden en dorpen is nodig voor leefbaarheid, voor veiligheid, voor onze recreatiebehoefte, zelfs voor ons vestigingsklimaat.

Onze projecten in Rotterdam laten nu al zien wat het mensen oplevert als er midden in de stad natuur is. Voor iedereen beschikbaar en toegankelijk, verkwikkend en ontspannend. Het leefklimaat in een stad als Nijmegen is enorm vooruitgegaan door de natuurontwikkeling langs de Waal. De streek profiteert van toegenomen toerisme. In Zuid-Limburg draagt ruigere natuur op de heuvels al bij aan het verlagen van het overstromingsrisico.

De *Ecologische Hartstructuur* hoeft geen sprookje te blijven, maar vraagt wel om moedige keuzes.

1 Het ecologische hart

Voor de kern van de Ecologische Hartstructuur reserveren we grote gebieden van de landschappen die Nederland rijk is: rivieren, zandgronden, duinen, veen. In grotere gebieden werken natuurlijke processen beter. Zo ontstaat robuuste natuur die voor zichzelf kan zorgen. Natuurlijke cycli van eten en gegeten worden, van leven en dood, eb en vloed, rivieroverstromingen, droogte, storm geven vorm aan het landschap. Samen zorgen ze voor variatie en veerkracht in een rijkdom die menselijk beheer niet kan benaderen.

Dieren - en via hun vacht en poep ook planten - moeten zich kunnen verplaatsen, op zoek naar de ideale plek om te leven. Verbindingen tussen natuurgebieden zijn daarom cruciaal. Niet alleen binnen ons land, ook over onze nationale grenzen heen. Op zee en op land. Hoe mooi zou het zijn als we grote gebieden in Europa kunnen koppelen en daarmee veel wildere en robuustere natuur krijgen?

Concreet betekent dit dat we voldoende verbinding van zuid naar noord moeten leggen. Op zijn minst stroken van vijftig tot honderd meter breed: natuurwegen om soorten te kunnen laten migreren in het tempo van klimaatverandering. En van oost naar west om zo soorten welkom te heten die vanuit die kant ons land binnenkomen.

Een Ecologische Hartstructuur heeft zo z'n kransslagaderen die zuurstof rondpompt in de vorm van genetische diversiteit, soortenrijkdom en biedt op natuur gebaseerde oplossingen voor waterveiligheid, -opslag en -zuivering, verkoeling en koolstofopslag.

2 Multifunctionele, natuurlijke zones

Om natuurgebieden heen komen brede zones waar veel soorten landgebruik mogelijk zijn. Gebruik dat goed verenigbaar is met de natuur als buur, en met wat de menselijke bewoners in dat gebied nodig hebben. Bodem en water zijn ook hier de richtinggevend. Het kan gaan om houtplantages en de teelt van biomaterialen voor de bouw van huizen. Om recreatiegebieden, mountainbikeparcoursen, trailruncircuits, een manege, dagrecreatieterreinen, zwemstranden in een natuurlijke omgeving. Om woningbouw die integratie met het landschap zoekt. Om waterberging. Om kleinschalige, natuurinclusieve landbouw, gifvrije volkstuinten en herenboerderijen waar mensen uit dorpen en steden in de buurt een deel van hun voedsel halen.

3 Hoogproductieve landbouw

De balans tussen het ruimtebeslag van de landbouw en natuur is in 2025 onhoudbaar scheef. Een groot deel van Nederland, 55% om precies te zijn, is ingericht als landbouwgrond. De bijdrage daarvan aan onze economie is 1.5%, terwijl de milieu-impact en natuurschade enorm zijn. In en buiten Nederland. De impact van onze voedselproductie op de rest van de levende wereld zal moeten afnemen, willen we onze eigen toekomst niet opeten. We moeten echt anders omgaan met de landbouw.

Nederland volledig voeden uit natuurinclusieve, biologische landbouw zou vooral betekenen dat er nóg veel meer landbouwgrond nodig is. En de ongemakkelijke waarheid is: hier redden we onze natuur niet mee.

De jonge architecten van de Ecologische Hartstructuur zien dit in. Zij kiezen voor landbouwwormen die weinig oppervlakte nodig hebben. Het echt duurzaam maken van intensieve voedselproductie is een betere keuze dan de huidige landbouw extensiveren.

Nederland heeft een prima kennisinfrastructuur om écht innovatief met voedselproductie aan de slag te gaan. Hoogproductieve technieken zoals precisie-fermentatie en teelten op industriële wijze hebben de voorkeur. We kweken voedsel voor mensen, in plaats van voedsel voor vee. Dat is heel veel efficiënter en zo kunnen we de ruimte vrijspelen om aan werkelijk ecosysteemherstel te werken en plek te maken voor de recreatie- en natuurbehoefte van de Nederlanders. Ook is het ondenkbaar dat we veevoer blijven importeren en elders op

de wereld natuurschade veroorzaken.

Hoopvol zicht op echt herstel

Het is 2025. Ik loop door de uiterwaarden van de Waal nabij Nijmegen. Om me heen zie ik het herstelvermogen van de natuur. Hieruit put ik hoop en strijdlust: waar dertig jaar geleden akkerland vol mais diende om goedkope melk te produceren, werden de afgelopen jaren 6.200 (zes-duizend-twee-honderd!) wilde dier- en plantensoorten geteld. Onder de wieken van een zeearend, onder invloed van de ademhaling van de rivier, die met elk hoogwater het landschap opnieuw vormgeeft. Waar grote dieren grazen en zo de ontwikkeling van het gebied sturen, op manieren die ons elke dag opnieuw versteld doen staan.

Een snelgroeiende groep jonge rewilders ziet de grote kans van zulk natuurherstel. Deze nieuwe generatie zullen we de komende vijftien jaar helpen bij het herinrichten en vormgeven van Nederland tot een natuurland waar mensen en niet-mensen in grote aantallen goed en gelukkig met elkaar samenleven.

Met een warm kloppend, ecologisch hart,

Esther Blom

Directeur ARK Rewilding Nederland